

**Op deze toespraak rust een embargo tot maandag
1 september 2008, 15.30 uur**

**Opening Academisch Jaar 2008
Erasmus Universiteit Rotterdam**

Thuis in de wereld!

Drs. Jan Willem Oosterwijk, voorzitter College van Bestuur

Namens het College van Bestuur heet ik u van harte welkom op deze opening van het academisch jaar 2008/2009. Altijd al een feestelijke gebeurtenis maar dit jaar extra feestelijk vanwege ons aanstaande lustrum: de Erasmus Universiteit nadert de leeftijd van 95. Dat is jong onder de oude universiteiten, maar oud onder de jonge. Wij zijn zeer verheugd dat U, minister-president Balkenende, onze opening komt opluisteren met uw aanwezigheid. Wij zien uit naar uw bijdrage vanmiddag, ook omdat u als aanvoerder van opeenvolgende kabinetten en als voorzitter van het Innovatieplatform de ontwikkeling van ons land naar een hoogwaardige kennissamenleving en de bestrijding van de zesjes-cultuur hoog op de politieke agenda hebt gezet.

U bent te gast bij een optimistische universiteit. De kwaliteit van onderwijs en onderzoek stijgt gestaag waarover de rector u straks meer zal vertellen. Voorts mogen wij ons verheugen in een toenemende populariteit onder studenten. Dit jaar staan er 4300 nieuwe studenten aan de poort, dat is 10% meer dan vorig jaar.

Traditiegetrouw gedenken wij vandaag degenen die onze universitaire gemeenschap het afgelopen academisch jaar zijn ontvallen, medewerkers en studenten.[zie blz 00]

Majeure operaties

Ik ben nu anderhalf jaar in uw midden en kijk met plezier en voldoening terug op het afgelopen academisch jaar. We hebben onze handen vol gehad aan twee cruciale operaties: de totstandkoming van ons strategische plan 2013 en de reorganisatie van het centrale apparaat van deze universiteit. Het Bureau van de universiteit is omgevormd tot een beperkt centraal bestuursapparaat en een aantal shared service centra ten dienste van de gehele academische gemeenschap. Hierdoor is de organisatie platter geworden. De eerste positieve resultaten zijn al merkbaar. Ik dank alle medewerkers voor hun constructieve inzet.

De andere grote operatie is ons plan voor de middellange termijn Erasmus 2013, dat dit voorjaar is uitgekomen en

richting geeft aan de ontwikkeling van deze universiteit tot een trotse, impact gedreven universiteit met haar wortels in Rotterdam, maar van internationale allure. Binnenkort zetten de decanen hun handtekening onder de convenanten waarmee ze hun concrete invulling aan Erasmus 2013 geven. Dus niet alleen fraaie woorden, maar vooral daden op basis van een helder werkplan voor de komende jaren. Er is zeer veel te doen. Centrale thema's in de convenanten zijn de verhoging van het rendement van ons bacheloronderwijs, nieuwe Engelstalige opleidingen, de systematische versterking van het onderzoek in onderzoeksscholen en de interfacultaire samenwerking. Daarnaast wordt hard gewerkt aan de nieuwe inrichting van onze campus en de versterking van de banden met de stad. Niet voor niets staat het komende lustrum in het teken van de driehoek de persoon Desiderius Erasmus, de stad Rotterdam en de universiteit.

Intussen verheugen we ons in een gestage groei van het aantal nieuwe studenten. Meer dan 4300 studenten hebben zich dit jaar ingeschreven. We koesteren onze taak om zo veel mogelijk jonge mensen een academische opleiding te geven, maar worstelen tegelijkertijd met de opgave de kwaliteit te behouden, zo niet te verhogen. We blijken ook dit jaar weer bijzonder aantrekkelijk voor overstappende masterstudenten en voor schakelaars vanuit het HBO. Dat zegt iets over onze concurrentiepositie. Ook die studenten zijn hier van harte welkom, al is het moeilijk te verkroppen dat de bekostiging nog steeds uitgaat van de fictie dat een HBO-bachelor zonder schakelperiode kan instromen in de masterfase. Als wij maatwerk bieden, dan hoort de overheid daar ook de ruimte voor te geven.

De rector zal straks nog enkele andere highlights van het afgelopen en komende jaar met u langs lopen. Een bijzondere gebeurtenis in oktober van dit jaar is de komst van vele bestuurders van Europese universiteiten naar onze campus, in het kader van de jaarvergadering van de European University Association waar wij gastheer van mogen zijn. Wij voelen ons bij het thema 'Inclusive and Responsive Universities' zeer thuis, smeltkroes van culturen die wij zijn. Om onze voorsprong als multi-culturele universiteit ook in 2013 vast te houden, zullen we nauw moeten samenwerken met de gemeente en andere onderwijsinstellingen.

Ik rond dit deel van mijn bijdrage af met de wens dat het komende lustrum een mooie opmaat zal vormen tot ons eeuwfeest in 2013. Mocht U, premier Balkenende, tegen die tijd leiding geven aan Balkenende-5, dan bent U nu al van harte uitgenodigd!

Eerst zien wij uit naar de academische plechtigheid op vrijdag 7 november en de eerste terugkomdag voor alle alumni op zaterdag 8 november. We hopen dat de alumnidag de herstart mag

zijn van een veel intensievere band tussen de universiteit en haar alumni. Dat thema is niet voor niets een van de hoekstenen van ons strategische plan.

Internationalisering

Vanmiddag wil ik kort stilstaan bij een thema dat, naast de relatie met de stad, het andere centrale oriëntatiepunt vormt voor 2013: de internationalisering van onze universiteit. Laten wij de aansprekende titel van ons strategisch plan "Thuis in de wereld" (vrij naar Erasmus) eens tegen het licht houden. Zijn we wel zo thuis in de wereld? Waar staan we dan nu? Waar willen we zijn in 2013? Krijgen we de ruimte om onze vleugels uit te slaan en nemen wij wel de ruimte die ons geboden wordt? Vergun mij vanmiddag een enkele bespiegeling over dit thema dat mij zeer ter harte gaat.

Eerst een paar feiten. De Erasmus Universiteit telde het afgelopen studiejaar ruim 3500 buitenlandse studenten, waarvan bijna 1600 bachelors, ruim 1300 masters en 600 in het executive onderwijs. Bij elkaar 110 verschillende nationaliteiten. Ze komen van alle windstreken, van Estland tot aan Chili, waarbij ik die ene dappere student uit Turkmenistan niet wil overslaan. Het gaat dus om aanzienlijke aantallen, zeker in vergelijking met vijf jaar geleden. In 2002 telden we nog maar rond de 1000 studenten uit den vreemde.

Nog een aantal andere feiten: we hebben enkele zeer succesvolle Engelstalige bacheloropleidingen (denk aan economie en business administration) en vrijwel alle masteronderwijs is nu Engelstalig. We verwelkomden dit jaar George Yip als de eerste niet-Nederlandse decaan van de RSM en hebben besloten 1000 woonunits te gaan bouwen op de campus voor internationale studenten.

Vanwaar al deze internationale activiteiten?

Het simpelste antwoord is: alles van kwaliteit is in ons metier internationaal. Meer precies: een instelling die anno 2008 de ambitie heeft op academisch niveau kennis te produceren en talent op te leiden ontleent haar standaard van handelen niet aan een regionale of nationale maatstaf, maar aan de internationale maatstaf. Dat is het lot van een kennisinstelling in een open kennismarkt. Een ieder die in deze research university aan onderzoek doet, is doordrongen van die norm. Kennis is grenzeloos en krijgt pas werkelijk status en erkenning bij internationale toetsing. Daarom publiceert de medicus in de "Lancet", de econometrist in de "Journal of Applied Econometrics" en de psycholoog in de "Annual review of Psychology". En niet zonder succes: volgens

een onderzoek van het Leidse CWTS behoren wij op researchgebied tot de top van Nederland en staan we op de 8^e plaats in Europa. We zijn er overigens trots op in termen van impact van ons onderzoek tot de Europese top te behoren.

Zo vanzelfsprekend die internationale maatstaf is voor *onderzoekactiviteiten*, voor *onderwijsactiviteiten* is die dat nog lang niet. Ook daar verandert de wereld maar is de mobiliteit beperkt. De markt is nog verbrokken en ondoorzichtig. Voor het lokale beroepsonderwijs is dat nog te billijken maar niet voor ons onderwijs dat jong toptalent moet voorbereiden op een werkzaam leven in overheid, bedrijfsleven en wetenschap waar de internationale dimensie dagelijks aan gewicht wint. Hoe kan Nederland zich positioneren als 'Portal to Europe' en zo proactief inspelen op de globaliseringskansen, zoals het Innovatieplatform ons voorspiegelt, als wij zelf geen leeromgeving bieden die werkelijk internationaal is. Ook de SER laat zich in het recente advies over duurzame globalisering niet onbetuigd. Zou onze standaard niet moeten zijn dat wij talent opleveren aan de samenleving dat zich werkelijk 'thuis voelt in de wereld'? En dus niet alleen inzicht heeft in de internationale dimensies van het eigen vakgebied, maar ook vlot over de grens kan communiceren in woord en geschrift, kan functioneren in een multiculturele setting en begrip heeft van internationale verhoudingen?

Zou onze standaard niet moeten zijn dat iedere student aan de EUR in een "international classroom" onderwijs volgt: een deel van zijn studiepunten verzamelt aan een buitenlandse universiteit en hier mede door buitenlandse hoogleraren wordt onderwezen, in teamverband met buitenlandse studenten werkstukken heeft gemaakt, gastcolleges krijgt van internationale topmensen uit wetenschap en praktijk? Zou het niet zo moeten zijn dat internationaal talent dat in de mondiale subtop (laten we realistisch blijven) naar goede waar voor zijn dure onderwijsgeld zoekt, ons land en onze universiteit op zijn top-5 lijstje heeft staan? Zover zijn we nog lang niet. Niettemin is onze ambitie groot. Wij verwachten dat in 2013 ca 7000 van de dan ca 28000 studenten in het BaMa onderwijs die onze universiteit zullen bevolken, uit het buitenland afkomstig zullen zijn; dat is een aandeel van ca 25%. Die ontwikkeling gaat evenwel niet vanzelf.

Drie vragen in dit verband:

- Hoe doen we het momenteel relatief?
- Krijgen we de ruimte?
- Benutten we de kansen voldoende?

Hoe doen we het momenteel relatief?

De Erasmus Universiteit ontving vorig jaar ca 13% van het totaal aantal buitenlandse studenten in Nederland; dat is fractioneel hoger dan ons aandeel in de landelijke studentenpopulatie. Dat kan slechter, maar de glans gaat er wat vanaf als je realiseert dat het Nederlandse decor veel te wensen overlaat. Zowel de uitgaande als inkomende studentenmobiliteit blijft achter bij vergelijkbare landen als Duitsland, Denemarken en Zweden. De uitgaande mobiliteit trekt wat bij maar de inkomende mobiliteit vlakkt zelfs af. Dat moet ons zorgen baren.

Onze positie in het postacademische onderwijs daarentegen is relatief goed. Het is zaak daar die positie te behouden.

De EUR loopt bij het uitzenden van studenten in de BaMa fase van de studie volgens de officiële cijfers niet voorop. Het lijkt erop dat onze studenten de geboden ruimte niet benutten, ondanks hun wens om buitenlandervaring op te doen. Bij de recente invoering van het minorstelsel zei bijna een kwart van de studenten de minor te willen gebruiken voor een buitenlandervaring. Wellicht is de realiteit wat gunstiger dan deze officiële cijfers: studieverenigingen zijn heel actief in het organiseren van uitgebreide studiereizen waarvoor de belangstelling zeer groot is. Interessante landen, financieel aantrekkelijk.

Een enkel woord over rankingen. Het adagium is alom: wat je ook vindt van rankingen; "it is here to stay". Bij een aantal rankingen scoort de Erasmus Universiteit goed. Ik noemde al de CWTS-ranking, waarin wij de 8^e plaats innemen in Europa en de 1^e in Nederland. Maar ook op andere lijsten willen wij die positie bereiken. Wij werken daarvoor aan twee kanten: uiteraard de kwaliteit van ons onderwijs en onderzoek verbeteren, maar ook, via VSNU en via Brussel, aan het verbeteren van de rankingsystemen. Wij worden graag beoordeeld op onze kwaliteit; het is dan ook te betreuren dat voor bijvoorbeeld de ranking van de Times Higher Education Supplement de score op imago zeer zwaar meetelt; dat er - ik verwijs nu naar de Jiao Tong ranking - te weinig rekening wordt gehouden met het samenstel van opleidingen en disciplines waardoor appels met peren worden vergeleken; en dat er - en dit geldt voor veel rankingen - sprake is van een sterke gerichtheid op Angelsaksische landen.

In het verbeteren van de rankingen ligt derhalve ook voor de EUR een grote uitdaging, waar met de andere universiteiten kan worden opgetrokken. Daarbij moeten wij ons in Brussel blijven hardmaken voor een goede Europese classificatie van het hoger onderwijs.

Krijgen we de ruimte?

Internationalisering is een van de speerpunten van het hoger onderwijsbeleid. De nota over internationalisering van OCW laat helaas nog op zich wachten. Een uitstekende kennisbasis in eigen land is een conditio sine qua non voor iedere internationale ambitie en moet het gereedschap bieden voor internationale profilering, zowel in de breedte als op een aantal thematische clusters. Enkele observaties:

Ten eerste. Onderwijs en onderzoek zijn geen kostenpost, maar een rendabele investering. Het is algemeen bekend dat we in macrotermen in het OESO-gebied een middenmoter zijn en de aansluiting met de kopgroep dreigen te missen. Het kabinet heeft fors extra middelen uitgetrokken voor onderwijs en dat valt te prijzen, maar het achterstallig onderhoud in het voortgezet onderwijs is groot, veel groter dan we dachten. Ik deel de zorg van het Innovatieplatform dat we de ambities van haar Kennisinvesteringsagenda zo niet gaan halen. Het Nederlandse onderzoeksbestel is efficiënt en productief, dat blijkt uit alle internationale vergelijkingen. Het is op z'n zachtst gezegd jammer dat er zoveel rendabele opties in de kennisinfrastructuur en zoveel uitstekend onderzoek op de plank blijft liggen. Het schuiven met geld van eerste naar tweede geldstroom is theoretisch wel te verklaren, maar je moet wel een zeer hoge dunk hebben van het allocatiemechanisme van NWO en een zeer lage van dat binnen de kennisinstellingen om te geloven dat Nederland per saldo beter af is. Ik realiseer me dat de omvang van de private uitgaven voor R&D een zorgenkind zijn, maar pleit toch voor uitbreiding van de publieke middelen, ook met het oog op de aflopende injecties uit de gasbaten.

Wat het hoger onderwijs betreft: terecht dat minister Plasterk samen met de instellingen het rendement en de excellentie tot speerpunt heeft verheven. Onze strategische visie voor 2013 weerspiegelt die prioriteiten volledig. De meerjarenafspraken met de minister zijn in dit verband een interessante vorm van onbureaucratische contractvorming tussen de overheid en de instellingen. Een pleidooi voor forse uitbreiding van middelen voor het hoger onderwijs lijkt mij weinig realistisch, maar ik wijs er wel op dat de publieke voorwaarden waaronder ons bestel moet functioneren ons fors op achterstand plaatst in de 'war for talent' die gedomineerd wordt door privaat gefinancierde instellingen in de Angelsaksische landen. Wij hebben nu eenmaal een ander business model. Je kunt niet verwachten dat een systeem dat voorziet in gemiddeld één docent op 23 studenten het kan opnemen tegen systemen met een verhouding van één op tien (in de VS). Alle waar is naar zijn geld, ook al leveren we voor ons geld heel behoorlijke waar. Wel pleit ik ervoor om ruim baan te geven in het hoger onderwijs aan alle vormen van publiek-private samenwerking die ons de mogelijkheid geeft om een kwaliteitsniveau te bieden

dat uitgaat boven de publieke randvoorwaarden. Dat de internationale markt voor top-faculty zich niet veel gelegen laat liggen aan de Balkenende norm, is ook voor weinig discussie vatbaar.

Het getuigt van werkelijkheidszin als we erkennen dat internationaal onderwijs van topklasse alleen nog haalbaar is in een publiek-private setting. Met aanzienlijke en structurele support van het bedrijfsleven en andere private bronnen kunnen we bijvoorbeeld nieuwe beurzenstelsels opzetten om het talent naar Rotterdam te halen. Het profijtbeginsel staat weer even op sterk water, maar zal daar niet lang blijven.

Met veel plezier speelt deze universiteit een voortrekkersrol bij de vorming van de Duisenberg School of Finance, een mooi voorbeeld van een publiek-privaat verband, met een overheidsstimulans als aanjaagpremie (Pieken in de Delta). Zo moet het!

Mijn tweede observatie betreft een voor mij favoriet thema: de marktordening van het hoger onderwijs. "Bologna" was een doorbraak op weg naar een Europese marktordening van het hoger onderwijs. Het dwong alle instellingen zich te herpositioneren in een Europees krachtenveld. Volgend jaar wordt tijdens een ministeriële conferentie in Leuven de balans opgemaakt. Nederland loopt voorop bij de invoering van de BaMa-structuur. Van groot belang is dat de BaMa-structuur echt overal wordt ingevoerd en dat de drempels voor grensoverschrijdende onderwijsactiviteiten verder worden geslecht. De diversiteit en transparantie van de markt laten nog veel te wensen over; een gemeenschappelijke typologie en een hoogwaardige, betrouwbare ranking zijn hard nodig. Verder staan de verschillende regelingen voor collegegeld en studiefinanciering de mobiliteit nog flink in de weg.

Een enkel woord over het thema van de nationale marktordening. Ik voorzie een verdere intensivering van de concurrentie tussen de instellingen in de nationale markt, vooral in de masterfase, en tevens een toenemende bereidheid om talenten te bundelen in de internationale markt teneinde voldoende schaal en gewicht te verkrijgen. Daar horen vrijheden bij (prijs en product, arbeidsvoorwaarden, enz.) die we nu nog niet hebben, maar onontbeerlijk zijn in een competitieve markt. Mooi overigens dat de joint degrees nu mogelijk worden gemaakt en dat de migratiewetgeving weer verder wordt vereenvoudigd. Alle beetjes helpen. Belangrijk om nu aan te gaan pakken is het beurzenstelsel, de visumaanvraagprocedure en de te beperkte bijverdienregelingen. Er ligt, kortom, ook een forse beleidsopgave op nationaal niveau. Die reikt over de traditionele scheidslijn van de departementen. Ik pleit dan ook voor een "ontkokerde" internationaliseringsstrategie vanuit de overheid, kennisinstellingen en het bedrijfsleven.

Mogen wij naar het Innovatieplatform en naar de minister-president in het bijzonder kijken voor de broodnodige impulsen aan zo'n strategie?

Benutten we de kansen voldoende?

Ik zie interessante ontwikkelingen, maar het gaat langzaam. De VSNU heeft internationalisering nu serieus op de agenda gezet, komt met een Staalkaart van toponderzoek en werkt aan een betere bundeling van krachten in het buitenland in plaats van ieder voor zich. Ook het NUFFIC doet uitstekend werk en betuigt de (nieuwe) noodzaak van internationalisering in het hoger onderwijs met haar onlangs uitgebrachte boekje "Linking Knowledge Worldwide".

Ik noemde U al de doorbraak dat het bedrijfsleven ook buiten de wereld van de technologie nu bereid is om duurzaam in samenwerking met de universiteiten te investeren. Die bereidheid zal er alleen zijn als wij als universiteiten onze zaken op orde hebben en de krachten kunnen bundelen. Duisenberg School of Finance, Netspar, het topinstituut Sociale Innovatie; dat zijn de goede voorbeelden. Overigens zie ik die bereidheid ook hier in huis in toenemende mate. Daarmee versterken we ons internationale profiel en onze kansen bij de kaderprogramma's in Brussel. Ik denk aan de vorming van één gezicht op gebieden als urban management, havenmanagement en logistiek, accountancy, ondernemerschap (Holland Program on Entrepreneurship) en de topinstituten Toezicht & Compliance en Gezond Ouder Worden. Voor het laatste instituut hebben wij zaken op orde, nu is het partnership met de overheid het enige wat nog ontbreekt. In een aantal gevallen is er sprake van nauwe samenwerking met andere universiteiten, waaronder prominent Delft. De internationale dimensie van de Erasmus Universiteit heeft een grote stimulans gekregen door de integratie van het op ontwikkelingsgebied gerenommeerde ISS binnen onze gelederen, een verbintenis waar we beide veel van verwachten.

Minder bemoedigend is het oordeel van onze internationale studenten over de dagelijkse leefomstandigheden hier in Rotterdam. Absoluut gezien kan het er mee door, maar relatief valt er veel te verbeteren, van de eerste opvang tot het regelen van bankzaken en de huisvestingsmogelijkheden. We werken er hard aan. Zo hebben wij onlangs besloten ons aan te sluiten bij het Erasmus Student Network, een initiatief van de Europese Gemeenschap. Dat hiernaast op de campus nu al twee jaar honderd woonunits leeg moeten staan vanwege vergunningperikelen is in dit verband moeilijk te verkroppen. Wel hopen we in 2013 de eerste fase van onze nieuwe campus gerealiseerd te hebben zodat die zich ontwikkelt tot een stimulerende leer- en werkomgeving. Nauw verbonden met de

stad, en met een uitstraling die past bij een internationaal georiënteerde universiteit.

In het kader van '2013' realiseren we ons zeer wel dat we moeten investeren in internationale programma's, dat we internationale classrooms moeten creëren, dat we onze bachelor- en masterprogramma's ook apart moeten marketen en betere beursfaciliteiten moeten bieden. Er staan aanzienlijke investeringen op stapel in nieuwe opleidingen, zoals Media and Communication, een Engelstalige opleiding psychologie, Medical Biology en Law & Economics, goed passend bij ons profiel als een op mens en maatschappij gerichte universiteit. Hiermee pogen we meer internationale studenten te trekken. Zij zijn immers vaak zeer gemotiveerd en dat heeft een positieve invloed op de onderwijskwaliteit.

Voor verbetering vatbaar is de instelling van onze studenten om over de grenzen te gaan studeren. Wakker worden, dames en heren! Er ligt letterlijk een wereld voor u open. Het Erasmus Mundus programma lonkt naar U. Wat houdt u tegen? Ik voel ter stimulans wel wat voor de gedachte om strafstudiepunten toe te kennen aan studenten die alleen om te kamperen naar het buitenland gaan.

Van de rond de 2500 stafleden aan onze universiteit zijn er tegen de 400 met een buitenlands paspoort. De Erasmus Universiteit werft waar mogelijk internationaal. Ik verwacht dus dat in 2013 het percentage internationale staf ook zal zijn toegenomen.

Slot

Er ligt een mooie agenda voor U en voor ons om de internationalisering te versnellen, om te beginnen hier in huis. Ik ben voorstander van een wat meer coherente strategie op dit vlak teneinde onze krachten beter te richten. Maar er zijn ook volop kansen voor de overheid, het bedrijfsleven en de universiteiten om op nationale schaal samen te werken in een offensief om het Nederlandse wetenschappelijk onderwijs en onderzoek beter te verkopen, niet vanwege de *kwantitatieve* mogelijkheden van internationalisering maar vanwege de *kwaliteit*. De wereld om ons heen laat ons geen keus.

Ik stel U voor daarom voor de titel van Erasmus 2013, "Thuis in de Wereld", te voorzien van een fors uitroepteken! Dan weet U wat de ambitie van dit College is, in de wetenschap dat u die ambitie ten volle deelt.